MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
ANTHONY ELLUL

Seduta tat-28 ta' Mejju, 2012

Citazzjoni Numru. 1285/1992/3

Liliana Farrugia mart Michael u l-istess Michael Farrugia f'ismu u bhala kap tal-komunjoni tal-akkwisti

Vs

Francis Gauci

Din il-kawza tittratta dwar l-istragi li kienet sehhet fil-hanut Save On, Sir Paul Boffa Avenue, Rahal Gdid fil-21 ta' Lulju 1990 meta waqa' raff fil-hin li l-hanut kien miftuh ghan-negozju u kien hemm in-nies. L-attrici qeghda titlob:-

1. Dikjarazzjoni li l-konvenut hu responsabbli tad-danni li sofriet meta fil-21 ta' Lulju 1990 waqa suffitt fil-hanut

Save On, Rahal Gdid u li ghalih hu responsabbli l-konvenut.
2. Tillikwida d-danni jekk hemm bzonn permezz ta' perit.
3. Tikkundanna lill-konvenut biex ihallas id-danni.

Permezz ta' nota tal-eccezzjonijiet prezentata fit-28 ta' Dicembru 1992, il-konvenut wiegeb:-

1. Ma hu bl-ebda mod responsabbli ghad-danni li sofriet l-attrici.
2. Ma hemmx danni x'jigu likwidati favur l-attrici.

Jirrizulta li fil-hanut Save On kien hemm raff li kien:-

i. Gie ddisinjat mill-konvenut.
ii. Tpogga fil-hanut minn Francis Gauci.
iii. Jintuza ghall-hazna ta' merkanzija.

Fil-kawza **Iris Cassar et vs Francis Gauci** (1249/1992) deciza minn din il-qorti[1] fl-1 ta' Marzu 2011 u llum pendenti quddiem il-Qorti tal-Appell, sar rapport mill-perit tekniku Joseph Ellul Vincenti u rrelata li l-incident sehh minhabba l-mod hazin kif kien gie ppjantat u sar ir-raff. Fis-seduta tas-27 ta' Jannar 2012 gie verbalizzat:-
"Id-difensuri tal-partijiet talbu li fil-konsiderazzjonijiet li ser taghmel il-qorti tiehu konjizzjoni tal-atti tal-kawza Iris Cassar et vs Francis Gauci li hi differita ghas-sentenza ghall-31 ta' Jannar 2012. Gialadarba hemm qbil li l-provi li ngabru f'dik il-kawza ghandhom ikunu prova ghall-finijiet ta' responsabbilta', tilqa' t-talba."[2]. Minn dawk l-atti hu evidenti li l-provi ta' din il-kawza kienu qeghidn jingabru f'dik il-kawza.

Il-konvenut jikkritika l-konkluzjoni li wasal ghaliha l-perit tekniku u jsostni li l-incident sehh minhabba li *".....d-ducting ta' l-airconditioning, imwahhal minn terzi [Acres*

---

[1] Imhallef A. Lofaro.
[2] Fil-kors tas-smiegh tal-kawza kienet qeghda ssir ukoll riferenza ghall-kawza **Isabelle Ciantar et vs Francis Gauci** (1287/1992), li pero fil-21 ta' Jannar 2003 giet differita *sine die* u fit-3 ta' Mejju 2004 marret dezerta.

Ltd], u li kien invitat waqa u gibed is-saqaf mieghu."[3]. M'hemm l-ebda prova ta' dan ghajr **ghall-allegazzjoni** ta' Francis Gauci. Qieghed jinghad hekk ghaliex hu evidenti li Gauci m'ghandu l-ebda prova ta' dan. Tant hu hekk li fin-nota ta' sottomissjonijiet li pprezenta jsemmi kif il-perit Ellul Vincenti naqas milli jikkunsidra *"....**l-possibilita** u anke l-verosimiljanza, mil-lat tekniku, jekk it-tezi ta' l-esponenti setghetx kienet minnha jew le. Dan il-fattur huwa kardinali, in kwantu **l-possibilta'** li kien id-ducting li waqqa s-saqaf mieghu seta jiskaguna l-esponenti minn kull responsabbilta,.........".* Il-qorti ma tiddecidix fuq possibiltajiet izda fuq il-provi li jressqu l-partijiet. L-oneru tal-prova ta' dak li allega l-konvenut, kienet tieghu u ta' hadd iktar. Dan apparti li mid-deposizzjoni tal-Professur Carmelo Pule' jirrizulta li dan id-ducting kien maghmul **mil-landa**.

Mid-deposizzjoni tal-Professur Carmelo Pule' u d-deskrizzjoni tal-post li ta l-perit Richard Aquilina, jirrizulta kif:-

i. L-art tal-istruttura kien chipboard, ohxon pulzier u tistrieh fuq strixxa injam imwahhla mal-hajt;
ii. L-irfid tal-istruttura kien minn minn bicciet tal-hadid 'hollow sections' mqeghdin vertikalment u orrizontalment. Dawk vertikali kienu ta' pulzier b'pulzier u nofs, filwaqt li dawk orrizontali kienu ta' tlett pulzieri b'pulzier u nofs.
iii. L-art kienet mizmuma minn travi tal-hadid orrizontali li ma kienux ingastati, u l-istess it-travi vertikali;
iv. Kien hemm xi xkaffi fuq din l-istruttura li kienu marbutin u mdendlin b'wires galvanizzati mas-saqaf tal-fond;
v. Il-merkanzija fuq din l-istruttura *'kienet fil-parti l-kbira fuq l-art tar-raff u mhux fuq l-ixkaffi mwahhla mal-hajt ghax kieku meta ceda r-raff din kienet tibqa' fil-post, cioe' fuq l-ixkaffi.'* (fol. 238).

Nies li dahlu jixtru mill-hanut spiccaw mirdumin meta raff li gie dizinjat u mqieghed mill-konvenut, sid in-negozju, waqa' bil-merkanzija li kien hemm fuqu. L-obbligu kien tal-

[3] Nota ta' sottomissjonijiet prezentata fit-18 ta' Jannar 2012.

konvenut li jizgura li l-bini li kellu miftuh ghan-negozju ma kienx ta’ periklu ghall-klijenti. Il-qorti ghandha parir tal-perit tekniku li d-dizinn u tqeghid tal-istruttura ma kienx skond is-sengha u l-arti. Hu rrelata: *“Jirrizulta wkoll li dan ir-raff kien mobbi sew bil-merkanzija, tant li l-merkanzija kienet tasal il-bicca l-kbira fuq l-art tar-raff u mhux fuq l-ixkafef imwahhla mall-hajt tant li kif qal il-professur Carmelo Pule it-travi orrizontali issagjaw u cedew fil-waqt li s-saqajn (hollow sections) taghwwgu u cedew taht il-pis li tieghu gew suggetti. Failure ta’ din in-natura turi bic-car li raff ma kienx iddisinjat professjonalment u t-travi u saqajn cedew taht il-pis ta’ fuqhom.”* (fol. 232-233). Il-qorti ma tistax tiskarta opinjoni bhal din, li l-perit tekniku wasal ghaliha mill-provi li hemm fl-atti tal-kawza fuq imsemmija fosthom id-drawing li pprezenta l-konvenut stess dwar l-istruttura li ddizinja u ghamel hu stess. Il-fatt li l-perit tekniku ma rax b’ghajnejh l-istruttura, in kwantu n-nomina tieghu saret snin wara l-incident, ma jfissirx li l-qorti ghandha tiskarta l-fehma tieghu. Hu evidenti li l-konkluzjoni tieghu hi bazata fuq provi li hemm fl-atti. Sahansitra Jannice Mizzi, impjegata fil-hanut Save On minn Dicembru 1989, xehedet li xi xahar u nofs wara li bdiet tahdem fil-hanut kienet tisma’ s-saqaf izaqzaq, u sahansitra l-konvenut kien qalilha biex hi, u haddiehor, ma jitilghux mal-ixkafef. Qalet: ***“Nghid li qabel l-incident konna nitkellmu bejnietna jiena u impjegata ohra u nikkummentaw fuq il-kondizzjoni tas-saqaf. Fil-fatt l-incident konna qed nistennewh isehh u darba naf ukoll li gbidt l-attenzjoni tal-konvenut ghall-hsejjes li kont nisma.”*** (seduta tal-5 ta’ Ottubru 1995). Verzjoni li qatt ma giet kontradetta. Min-naha l-ohra d-ducting tal-ventilazzjoni li qieghed iwahhal fih il-konvenut, fi kliemu kien twahhal 15 il-gurnata qabel l-incident. Fatt li jkompli jdghajjef it-tezi tal-konvenut li l-incident sehh minhabba li ceda d-ducting tal-arjakondizzjonata li kien hemm imwahhla mas-saqaf. Hu altru milli evidenti li l-konvenut baqa’ passiv ghas-sinjali li ddeskriviet Mizzi u naqas milli jiehu prekawzjonijiet ghas-sahha u sigurta tal-impjegati u l-klijenti li kienu jzuru l-hanut. L-attur kellu obbligu li jipprotegi lil dawk li jidhlu fil-hanut minn incident li kien prevedibbli. L-incident kien tali li juri bic-car li kien hemm xi haga hazina fil-mod kif saret l-istruttura li ghamel l-attur biex fiha jahzen il-merkanzija u

li ma kenitx tifhlah il-piz ta' dik il-merkanzija kollha li kienet qeghda titpogga fl-art. L-atturi taw prova li sehh incident mhux normali, u fl-assenza ta' spjegazzjoni sodisfacenti min-naha tal-konvenut, dan kollu hu iktar konsistenti ma' htija tal-konvenut. L-incident ma kienx isehh kieku l-konvenut, bhala *bonus paterfamilias*, ta prijorita ghas-sigurta tal-klijenti u l-impjegati. Il-qorti ma tistax tifhem kif f'dan ix-xenarju l-konvenut ghadu, wara dawn is-snin kollu, jwebbes rasu li m'huwiex responsabbli ghal dak li gara.

Ghal dak li jirrigwarda hsara li Farrugia garrbet fuq il-persuna taghha, jirrizulta li:-

i. "....garrbet ticrita fuq parti promenenti ta' wiccha. Ic-cikatrici li rrizultat bilkemm tidher mill-boghod, pero ikkawzat kemmxejn disparicc fil-fizjonomija fuq il-xellug ta' wiccha meta din titbissem qawwi jew tkemmex ghajnejha. Fl-istess ferita ntmiss in-nerv supraorbitali tax-xellug u ghalhekk, thoss differenti fuq din in-naha ta' mohha.

Farrugia laqtet ukoll ksur f'wiehed mill-irkiekel ta' ghonqha, u fl-istess hin garrbet dannu fin-nervituri C6 u C7 tal-lemin. Dawn hallew xi ftit nuqqas ta' moviment fl-ghonq u xi ftit tnemnim fis-seba z-zghir u fil-parti medjali tal-id u l-forearm." (perit mediku Frederick Zammit Maempel fir-rapport li pprezenta fil-11 ta' Frar 1997 u esprima l-opinjoni li l-attrici qeghda tbati minn debilita permanenti ta' 10%)[4].

ii. *"il-griehi fil-wicc kienu giebu scarring li rabat il-mandibula (xedaq t'isfel) u ma kienitx tista tiftah halqa. Fl-operazzjoni sar ksur tal-mandibula fil-process koronoidu (coronoid process) u b'hekk nhelset ir-rabta. Issa tista tiftah halqa sew imma tilfet hafna mis-sahha tal-gidma, hemm nuqqas ta' funzjoni normali bi-strejn u ghajja tal-muskoli tal-mastikazzjoni li jista jkun kagun ta' ammont ta' ugigh. Din id-dizabilita hi permanenti u stmata ta' 10% (ghaxra fil-mija)."* (Prof. George Camilleri fir-rapport li

[4] Nominat b'digriet tat-2 ta' Gunju 1994.

pprezenta fil-21 ta' April 2004 u konfermat bil-gurament fis-6 ta' Lulju 2005[5]).

Mid-data tal-incident ghaddew 22 sena. Jirrizulta li l-attrici hi mara tad-dar u skond il-gurisprudenza kostanti, ghandha bhal haddiehor jedd li tigi kkumpensata ghall-griehi li tkun sofriet u l-likwidazzjoni tad-danni ghandha ssir fuq il-paga minima nazzjonali[6]. Il-qorti ma taqbilx mal-perit legali li l-kalkolu ghandu jsir fuq rata ta' €140 fil-gimgha, gialadarba mill-1990 sal-lum hu maghruf x'kienet il-paga minima nazzjonali ghall-persuni li ghalqu 18 il-sena. Ghalhekk gialadarba hemm ic-certezza, ser tqies x'kienet il-paga minima nazzjonali ghal kull sena biex tara xi dhul kien hemm ghal kull sena[7]:-

Sena	**Fil-Gimgha**	**F'sena**.
1990	€76.59	€3,982.68
1991	€79.50	€4,134
1992	€82.99	€4,315.48
1993	€85.32	€4,436.64
1994	€88.82	€4,618.64
1995	€94.06	€4,891.12
1996	€98.72	€5,133.44
1997	€102.21	€5,314.92
1998	€106.29	€5,527.08
1999	€110.37	€5,739.24
2000	€112.70	€5,860.4
2001	€116.19	€6,041.88
2002	€119.68	€6,223.36
2003	€123.76	€6,435.52
2004	€125.51	€6,526.52
2005	€129.88	€6,753.76
2006	€134.82	€7,010.64
2007	€138.90	€7,222.80
2008	€142.39	€7,404.28
2009	€146.47	€7,616.44

[5] Nominat b'digriet tas-6 ta' Mejju 2003.
[6] L-ammont hu hlas fil-gimgha (ara ligi sussidjarja 452.71).
[7] F'dan ir-rigward ara s-sentenza tal-Qorti tal-Appell fil-kawza **Darren Sammut vs Eric Zammit** deciza fit-3 ta' Dicembru 2004, kif ukoll **Michael Camilleri nomine vs id-Direttur ta' l-Edukazzjoni et** deciza fid-19 ta' Jannar 2010.

2010	€152.29	€7,919.08
2011	€153.45	€7,979.40
2012	€158.11	€8,221.72
	Total:-	**€139,309.04**.

Fir-rapport li hejja l-perit mediku Frederick Zammit Maempel bid-data tat-8 ta' April 1997, jinghad li l-attrici ghandha 50 sena. Jidher ghalhekk li llum ghandha 65 sena. Il-qorti ma tara xejn hazin li l-perit legali applikat multiplier ta' 26 sena, meta tqies li x-xoghol tad-dar ikompli irrispettivament tal-eta u s-sitwazzjoni medika tal-attrici ma jidhirx li giet ghall-ahjar. Anzi mas-somma ta' €139,309.04 il-qorti ser izzid erbgha (4) snin ohra bir-rata ta' €8,221.72 ghal kull sena[8], cjoe' €32,886.88 ghal total ta' **€172,195.92**. Ghalhekk il-kumpens li ghandha jedd ghalih l-attrici hu:-

€172,195.92 x 20% rata ta' debilita **= €34,439.**

Dwar il-kummenti li ghamel il-konvenut fin-nota ta' sottomissjonijiet fir-rigward tal-likwidazzjoni tad-danni, il-qorti tosserva li:-

i. M'ghandux ikun li jsir tnaqqis ta' 20% ghal *lump sum payment*. Dan irrispettivament ta' min kien responsabbli ghad-dewmien zejjed biex tinghata sentenza finali f'kawza li ilha pendenti sa mill-1992. Il-kuncett li kien gie propost ghall-ewwel darba f'sentenza li nghatat minn din il-qorti presjeduta mill-Imhallef J. Said Pullicino, kien gustament qies kemm tkun damet il-kawza. It-tnaqqis ta' 20% isir ghaliex l-attur ikun qieghed jircievi hlas bil-quddiem, cjoe' ghall-futur. Madankollu din hi kawza li ser taghlaq 20 sena. Ghalhekk m'hemmx dubju li l-attrici m'hijiex ser tiehu xi beneficcju li jiggustifika xi tnaqqis mis-somma likwidata.

ii. L-argument tal-konvenut dwar il-multiplier hu minghajr bazi ghaliex l-attrici ghadha hajja, 22 sena wara li sehh l-incident. Ghalhekk dan m'huwiex kaz fejn hemm

8 Il-paga minima nazzjonali ghas-sena 2012.

bzonn li jigi kkunsidrat il-kuncett ta' *chances and changes of life*, ghal likwidazzjoni tad-danni. L-erbgha snin zejda li l-qorti qeghda zzid, m'huma xejn meta tqies li m'hemmx provi li l-attrici qeghda tbati minn xi mard terminali u meqjus ukoll li l-life expectancy ta' mara f'Malta hi vicin it-tmenin sena.

iii. L-attur jippretendi li l-kalkoli ghandhom isiru a bazi ta' *weighted average* ta' 15%. Hu altru milli evidenti li t-tobba qiesu d-debilita medika li qeghda tbati minnha l-attrici b'rizultat tal-griehi li sofriet fl-incident in kwistjoni. Il-qrati rrikonoxxew li persuna ghandha jedd li tigi kkumpensata rrispettivament jekk id-debilita permanenti tatx lok ghal telf ta' qliegh fil-futur[9]. Il-qorti ma ssib l-ebda raguni ghalfejn minn jeddha ghandha tvarja dan il-grad ta' debilita', iktar u iktar meta tqies li l-attrici trid u ma trid, u intortament, kellha tghix bl-ugiegh u bil-konsegwenzi koroh li ghaddiet minnhom tort tal-konvenut.

Ghal dawn il-motivi l-qorti qeghda taqta' u tiddeciedi l-kawza billi:-

1. Tichad l-eccezzjonijiet tal-konvenut.

2. Tilqa' t-talbiet tal-atturi:-
(a) Tiddikjara lill-konvenut responsabbli ghall-incident li sehh fil-21 ta' Lulju 1990 fil-hanut Save On, Rahal Gdid.
(b) Tillikwida d-danni fis-somma ta' erbgha u tletin elef erbgha mija u disgha u tletin ewro (€34,439).
(c) Tikkundanna lill-konvenut ihallas lill-atturi s-somma ta' erbgha u tletin elef erbgha mija u disgha u tletin ewro (€34,439).

Spejjez kollha huma a karigu tal-konvenut.

[9] Ara sentenzi li hemm riferenza ghalihom fil-kawza **Michael Camilleri nomine vs id-Direttur tal-Edukazzjoni et**, Qorti tal-Magistrati (Ghawdex) Gurisdizzjoni Superjuri deciza fit-2 ta' Ottubru 2007.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------